

Inimeste ja loomade tervist puudutavad kriisid ei tohi ohtu seada meie toidujulgeolekut

Eriti ohtlike loomataudide roll toidujulgeoleku pildis

2025. aasta oli eriti ohtlike loomataudide mõistes erakordne tervele Euroopale. Üle mitme aasta tõusis riskina pilti suu- ja sõrataudi (SST), mis levis, Saksamaal, Ungaris, Slovakkias ja detsembris ka Küprosel. Kui SST jõuab Eestisse oleks sellele meie põllumajandussektorile väga suur majanduslik mõju. Lisaks jõudsid 2025. aastal Eesti farmidesse linnugripp ja sigade Aafrika katk (SAK), mis tõid kaasa ulatuslikud majanduslikud kahjud, sh loomade hukkamise, tootmisseisakud ning kaubanduspiirangud. Ohtlike loomataudide seire ja bioturvalisuse nõuete järjepidev järgimine on kriitilise tähtsusega, et tuvastada haiguspuhangud varakult ja piirata nende levikut. Süsteemne seire, kiire teavitamine ja tõhusad tõrjemeetmed vähendavad riskide realiseerumise tõenäosust ning aitavad kaitsta nii loomade heaolu kui ka toidutarneahela toimimist. SAK ja linnugripi puhanguteks tuleb olla valmis ka 2026. aastal.

2025. aasta Sigade Aafrika katku puhang

Sigade Aafrika katk on väga nakkav kodusigade ja metssigade viirushaigus, mida iseloomustab palavik, verejooksud, põletikulised muutused elundites ning suur suremus. Tegu on suurt majanduslikku kahju põhjustava eriti ohtliku loomataudiga. Meie lähiriikidest on katk levinud nii Lätis, Leedus kui ka Poolas ning seda nii kodu- kui ka metssigadel. Lisaks on sigade Aafrika katku diagnoositud Hispaanias, mis on Euroopas ja ka maailmas suurim sealiha eksportija.

2025. aastal tuvastati Eestis 11 kodusigade taudikollet, mille tõttu hukati või hukkus kokku 62 027 looma ehk üle 30 protsendi meie koduseapopulatsioonist. Praeguste teadmiste ja prognooside põhjal langes Eesti sealihaga isevarustus taudipuhangu mõjul 2025. aasta lõpuks arvestuslikult 60 protsendile või alla selle (2024. aastal 72 protsenti) ning järgmistel aastatel võib see tase langeda veelgi madalamale. Suur langus on tingitud Maag Agro Ekseko farmi emisekarjast pea 50 protsendi hukkamisest, mistõttu uusi põrsaid tuleb sektorisse peale vähem ning neid tuleb suurel määral importida.

Seakasvatusektori taasteplaani ning jahindussektori pika plaani väljatöötamine, mille said endale ülesandeks Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ning Kliimaministeerium Vabariigi Valitsuse istungil septembris 2025, on kriitilise tähtsusega Eesti toidujulgeoleku ja isevarustatuse tagamiseks.

Taudi tõrjumise senine kogukulu on 18 224 597 eurot; see summa sisaldab kompensatsiooni loomapidajatele, aga ka tegevusi taudi likvideerimiseks metsas ning sektori toetamiseks. Selle raha eest on tehtud järgmist:

- ✓ Metssealihakonservide kokkuost – kogusumma 1 674 000 eurot, mille eest saab tellida u 555 000 konservi.
- ✓ Trichinella-uuringute kompenseerimine jahimeestele – jätkame ka jahiaastal 2026/2027.
- ✓ Riigieelarvelised investeeringumeetmed – 1,5 miljonit eurot sigade Aafrika katku ennetamise investeeringutoetuse rakendamiseks põllumajandustootjatele ning 1,5 miljonit eurot täiendavateks investeeringutoetuseks seakasvatustevõtetele loomakasvatushoonete kasutuselevõtuks kriisi lahendamisel.
- ✓ Jahiulukite käitlemiskoha investeeringutoetus – meetme avame 2026. aasta teisel poolaastal.
- ✓ Investeeringutoetus põllumajandustootjatele eriti ohtliku loomataudi ennetamiseks ja bioturvalisuse tõstmiseks – meede avanes 2025. aasta teisel poolaastal.
- ✓ Matmispaikade ettevalmistus – tehtud on täiendavad keskkonnauuringud ja rajatud piirdeaed.
- ✓ Metsküla matmispaiga läheduses paiknevatele elamute juurde puurkaevude rajamine – meetme abil rajatakse majapidamistele puurkaevud koos vajalike seadmete ja veotorustikega majani.

Toidujulgeolek on enam kui vaid kriisiaegne toimetulek

See tähendab pidevat tööd selle nimel, et kodumaine toidutootmine püsiks majanduslikult elujõuline ja tagaks Eesti rahvale piisava, ohutu ja tervisliku toidu.

Toiduohutus tähendab bioloogilise, keemilise või füüsilise ohu vältimist ja vähendamist toidus. Toiduohutust mõeldakse toiduohutuse baromeetriga, mis mõeldab üldist olukorda Eestis iga aasta põhiselt ja seda on võrreldud eelmise perioodiga. Eesmärgiks on, et see näitaja oleks vähemalt 100. Toiduohutuse baromeeter näitaja 2025.a on 103,91 ja võrrelduna eelmise perioodiga on näitaja tõusnud. Siiski on vaja tõsta käitlejate teadlikkust nõuetest ning hoida probleemsemad valdkonnad nagu ennetavad meetmed, toidualane teave ja e-kaubandus suuremas järelevalvefookuses. Hea toiduohutuse olukorra säilitamiseks on oluline tagada riigi suutlikkus tegeleda tõhusalt toiduohutuse järelevalvega, sh riskihindamise ja –kommunikatsiooniga. Valdkonna olukorra analüüsimiseks ja planeerimiseks on vajalik laiem andmekasutus.

Rahvastiku hea tervise ja riigi majandusliku arengu huvides peab tervislikkusest ja kestlikkusest lähtuvate toiduvalikute tegemine olema inimestele lihtne ja loomulik.

Eestis on probleemiks tasakaalustamata toitumine; üle poole täiskasvanud elanikkonnast ja kolmandik 1.–7. klasside õpilastest on ülekaalulised või rasvunud, mis põhjustab toitumisega seotud haiguste laialdast levikut ja seetõttu ka suuri tervishoiukulusid. Olukorra paranemiseks tuleb edendada inimeste toiduteadlikkust ja kujundada nende toitumisharjumusi selliselt, et eelistatud oleks kodumaine ja tervist toetav toit. Nii väheneksid märkimisväärselt ka riigi kulutused tervishoiule.

Haridusasutuste panus

Inimeste toiduvalikud sõltuvad väärtustest ja harjumustest, mis kujunevad juba noores eas. Selleks, et tõsta laste ja noorte toiduteadlikkust, tuleb neile anda praktilisi teadmisi toitumisest, toidust ja toidusüsteemist ning võimalus harjutada täisväärtuslike ja mitmekülgsete toitute valmistamist.

2025. aastal uurisime, kuidas saaksime toetada koole toitumise ja toiduga seotud teemade käsitlemisel. Saime teada, et koolide ja õpetajate jaoks on murekohaks nende teemade keerukus ning puudus ajakohastest ja kvaliteetsetest õppematerjalidest ja toorainetest, mille abil saaks õpilastega harjutada tervist toetavate toitute valmistamist.

Selleks, et toetada õpetajaid toitumise ja toidusüsteemiga seotud teemade õpetamisel, koostame 2026. aastal nüüdisaegse õppematerjali, mis käsitleb toitumise ja toidu tootmise, koostise ja ohutusega seonduvaid teemasid ning sisaldab tervist toetavate retseptide kogumikku. Lisaks uurime võimalusi, kuidas toetada koole toidumissoovitustele vastavate toitute valmistamiseks vajaminevate toorainetega.

Nutri-Score'i vabatahtlik märgistus

Inimesed seisavad silmitsi üha suurema toiduvalikuga. Ühelt poolt on see privileeg, teisalt muudab otsustamise keerulisemaks – mida võtta, mida jätta? Toidupoes käiakse sageli õhtul pärast pikka

tööpäeva, kui aega napib ja otsuseid tuleb teha kiiresti. Ostuotsused sünnivad tihti vaid mõne sekundi jooksul. Kirjud pakendid ja infoküllus ei tee valikute tegemist lihtsamaks. Kuigi hind on valiku tegemisel jätkuvalt oluline, pööratakse üha enam tähelepanu ka sellele, millist toitu süüakse. Just siin saab tarbijale abiks olla lihtsustatud toitumisalane märgistus pakendi esiküljel (FOP-märgistus), mis aitab sarnaseid tooteid kiirelt võrrelda ning teha seeläbi paremaid toiduvalikuid.

FOP-märgistus on teaduskirjanduse põhjal tarbijale paremini nähtav, arusaadavam ja mõjusam kui klassikaline märgistus pakendi tagaküljel, soodustades seeläbi tervist toetavate valikute tegemist ([Kelly jt 2024](#); [Shrestha jt 2023](#)). Maailma Terviseorganisatsiooni Rahvusvaheline Vähiuurimiskeskus (IARC) on teaduslikele andmetele tuginedes rõhutanud just Nutri-Score'i paremust võrreldes teiste FOP-märgistustega ([IARC, 2021](#)). Ka viimaste aastate teaduskirjanduse ülevaate põhjal edestab enamasti just Nutri-Score teisi FOP-märgistusi nii tarbijale arusaadavuse kui ka ostukäitumisele avalduva soodsa mõju poolest ([LABRIS, 2025](#)).

Eelmisel aastal alustasime teema põhjalikumat analüüsi ning tutvustasime seda nii sidusrühmadele kui ka laiemale avalikkusele. Koostasime ka viimaste aastate teaduskirjanduse ülevaate erinevate FOP-märgistuste võrdlusest. Samuti alustasime Euroopa Liidus enim kasutatava FOP-märgistuse, Nutri-Score'i, kooskõla hindamist Eesti toitumissoovitustega. Järgmise sammuna hindame Eestis Nutri-Score'i vabatahtliku kasutuselevõtuga kaasnevaid majanduslikke mõjusid.

Toiduohutus on osa toidu julgeolekust kriisiolukordades

Toidu tarneahela ettevõtete toimepidevust mõjutavaks üheks riskiks on võime hoida toiduohutus tasemel, kus üks kriis ei tekita teist rahvatervist ohustavat või loomataudi puhkemisest tekkivat kriisi.

2025. aastal alustati erijuhiste koostamist eesmärgiga anda ettevõtjatele ja majapidamistele suunised mõtlemaks läbi oma võimed ja võimelüngad toiduohutuse, sh taime- ja loomatermise ning loomade heaolu tagamise võtmes. Erijuhise on osa RKTK alamkava tegevustest, mis võimaldab juba tavaolukorras enne riigikaitsealist, aga ka muud olulise mõjuga kriisiolukorda mõelda läbi oma võimed ja võimelüngad ning planeerida tegevused kriisiolukordades rakendamiseks. Erijuhiste koostamise ja kommunikatsioonitegevused jätkuvad.

Viimati uuendatud 07.04.2026